

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен

«Доктор»

по професионално направление 1.2. Педагогика („Теория на възпитанието и дидактика“ – Педагогическо консултиране)

Тема на дисертацията:

“МОДЕЛ НА ПЕДАГОГИЧЕСКО КОНСУЛТИРАНЕ ЗА РОДИТЕЛИ НА ДЕЦА С НАРУШЕНИЯ В РАЗВИТИЕТО (до 5 г.)”

Автор: ЕЛИСАВЕТА ГЕОРГИЕВА ПУМПАЛОВА, редовен докторант в катедра «Социална работа», Факултет по педагогика, СУ

Научен ръководител: Доц. д-р Моника Богданова, дпн

Рецензент: Проф. Надежда Витанова, дпн

Представеният дисертационен труд е придружен от всички необходими документи и материали на хартиен и електронен носител, според изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ «Св.Климент Охридски», редовен докторант

Докторантката е приложила по темата на дисертацията 3 броя публикации с научно-практическа насоченост, свързани с проблематиката на дисертацията.

Пътят на професионално развитие на Елисавена Пумпалова включва специализирана професионална дейност и специализации, участия в проекти, семинари и конференции, както и усвояване на умения и компетенции, съответстващи на научните ѝ интереси и научната област, в която е разработен дисертационния труд.

Предложеният дисертационен труд е плод на целенасочено теоретично и емпирично изследване, построено върху **идеята за** подкрепа на родители на деца до 5-годишна възраст с нарушения в развитието, чрез приложение на

експериментален Модел на педагогическо консултиране, **основан на връзката между педагогика и психоанализа.**

Концептуалният план на дисертацията разкрива възможността да се приложи експериментално изследване, както по теоретично изведени значими критерии, така и да се открие практическата значимост на емпириката. В този смисъл и като се имат предвид съвременните социално-педагогически, здравни, етични и психологически параметри на педагогическото консултиране, проблематиката на дисертацията се характеризира с **теоретична значимост и научно-практическа актуалност.**

Дисертационният труд е оформен в три глави и съдържа 188 страници основен текст, 7 страници библиография и 8 страници приложения, 28 таблици, 2 схеми, 2 графики, 9 фигури, библиография със 160 източника, от които 113 на кирилица и 47 на латиница.

Елисавета Пумпалова показва много добро разбиране за необходимостта от осмисляне на връзката между съществени проблеми с научно-практическа насоченост: детето с нарушения в развитието му и необходимостта от подкрепа и ориентиране на родителите му към тяхната същност и симптоматика, чрез педагогическо консултиране със специфична целенасоченост и организиране.

В този контекст в **увода** на дисертацията авторката обосновава значимостта на разработената проблематика и представя **постановката на теоретичното и емпиричното изследване**, формулирайки коректно:

- обект и предмет на изследването;
- цел, задачи и хипотеза;

Във връзка с представянето на хипотезата авторката систематизира основни акценти, които са в основата на изследването и дават възможност още тук да се акцентира върху възможността за приложение на психоаналитичен подход в разработването на експерименталния Модел за консултиране .

В уводната постановка на изследването не са посочени инструментариумът и методите за набиране и анализ на емпиричните данни, както и статистическите процедури за обработка на емпиричните резултати.

Обектът и предметът, целта и задачите на изследването определят, както както съдържанието на теоретичната постановка, така и етапите на експерименталното приложение на “психоаналитичен модел на педагогическо консултиране”.

Основната формулировка на **хипотезата** на стр. 6 е допълнена с детайлизиране на идеята на авторката да се изледва връзката между специфичните подкрепящи функции на педагогическото консултира на родители, чиито деца са с нарушения в развитието. **Именно в тези пресечни точки авторката вижда възможност да се синхронизират педагогически и психоаналитични подходи** в разработването на експерименталния Модел за консултиране, както и в процеса на неговото приложение.

Теоретичната постановка на емпиричното изследване е представена в първа и втора глава на дисертацията (с. 8-75 и с. 76-113). В подчастите към тези глави авторката компетентно систематизира:

1.

- Дефиниране на основните понятия;
- исторически преглед на педагогически идеи за възпитанието на децата в ранна детска възраст;
- съвременни постановки на реформаторската и синергетичната педагогика;
- **психоаналитичната перспектива**, видяна като възможност за оптимизиране на възпитанието на деца с нарушения и консултиране на техните родители.

2.

- Основни модели и **психоаналитични практики** на педагогическо консултиране за работа със семействата на деца с нарушения в развитието;
- **Модел за педагогическо консултиране, структуриран на базата на психоаналитичната перспектива за възпитание на децата с нарушения в развитието.**

В разгърнатата теоретична систематизация авторката успява да разкрие своята **лична позиция и отношение** към посочените по-горе акценти.

Във **Трета глава** (с. 114-185) от дисертацията е представено **емпиричното изследване** на Модела за педагогическо консултиране с родители на деца с нарушения в развитието – до 5 годишна възраст.

В “дизайна на изследването” са добавени специфични изследователски задачи и проблемни области, насочени конкретно към обекта и предмета на емпиричното изследване, което включва:

- проучване на мнението на експерти, включени във фокус-групи;
- описания на случаи;
- анкетно проучване.

Въпросите, зададени към участниците във **фокус групите** са свързани от една страна с компетентността на експертите за спецификата на педагогическото консултиране и от друга – разбирането им за подходящ подход към деца с нарушения в развитието. Основен акцент в допитването до експертите е поставен върху разбирането и оценяването на **експерименталния модел**, който е представен схематично на с. 196.

В основната постановка за работата с фокус групите недостатъчно се акцентира върху основната идея на авторката, свързана с приложението на психоаналитични подходи както към процеса на консултирането на родителите, така и към възможностите за развитие на децата с диагностицирани нарушения.

Този пропуск е компенсиран при представяне на конкретните **случаи – 7 на брой**, в които приложението на експерименталния модел цели именно осъществяване на връзката между педагогическите и психоаналитичните подходи във взаимоотношенията между родителите и техните деца с увреждания. **В тази подчаст на експерименталното изследване много добре са интерпретирани резултатите през психоаналитичната парадигма е през връзката педагогика-психоанализа.**

Заключителният етап на експеримента е осъществен, чрез приложение на анкета с **80 анкетирувани лица**, включваща 21 отворени, полузатворени и затворени въпроси.

Резултатите от анкетното допитване са систематизирани и онагледени в 28 таблици и 7 кръгови диаграми, чрез използване на подходящи статистически методи – алтернативен, вариационен и корелационен анализ, които са подходящи за обработка на резултатите от изследване, чрез методи за допитване.

Онагледяването на емпиричните данни съответства на целите и задачите, формулирани в постановката на изследването.

Не са посочени обаче основанията на авторката да приложи именно този вариант на анкетиране, както и критериите и показателите, на които съответства формулировката на въпросите в анкетата, поради което интерпретацията на количествените данни не е съпроводена с анализ от гледна точка на хипотезата - Недостатъчно е акцентирано върху връзката между педагогическата и психоаналитичната насоченост на консултирането на родителите.

Всяка една от посочените по-горе глави приключва с успешно изведени от авторката значими обобщения и изводи.

Следва още веднаж да се подчертае, че в цялото изложение на дисертацията проличава личната ангажираност и конструктивно отношение на докторантката към разработената от нея проблематика.

Посочените до тук основни акценти в съдържанието на дисертацията и направените с курсив *текущи забележки* ми дават основание да отправя няколко препоръки и въпроси към докторантката, както и да посоча основни приносни моменти:

Въпроси:

- Кои са основните **критерии и показатели** за формулиране на въпросите от анкетата и за анализ на съответните количествени данни?

- Кои са основните акценти, свързани с **психоаналитични подходи** както към процеса на консултирането на родителите, така и към възможностите за развитие на децата с диагностицирани нарушения ?

- В тази връзка, както и от гледна точка на разграничаването на зависимите от независимите променливи в изследването, как докторантката би **допълнила основната формулировка на хипотезата** на изследването?

По-значими приноси на дисертационния труд за теорията и практиката са следните:

- Налице е оригинална теоретико-практическа **концепция** за връзката между педагогическите и психоаналитични подходи в процеса на консултиране на родителите, чиито деца имат нарушения в развитието.

- Успешно е приложен и с доказана значимост е **авторският Модел за педагогическо консултиране**, чието приложение дава възможност на специалистите да осмислят и приложат връзката между психоаналитични и педагогически подходи.

- Дисертантката успешно отстоява в теоретичен и емпиричен план **авторската си теза и професионално отношение**, които са свързани с посочения по-горе приносен подход в процеса на педагогическото консултиране.

- Емпиричните резултати са **валидизирани**, чрез подходяща статистическа обработка.

Авторефератът отговаря на съдържанието и структурата на дисертацията и подчертава най-значимите аспекти на изследването.

Заключение:

Дисертацията на Елисавета Пумпалова се отличава с редица достойнства в теоретичен и изследователски план. Авторката постига целите си и представя убедителни резултати в потвърждение на авторската си теза. Демонстрира умения

за подбор и приложение на изследователски методи. Разкрива подчертано отношение и конструктивност на идеите си към изследваната от нея проблематика.

Считам, че дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на прилагането му, в съответствие с *Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ «Св.Климент Охридски»* .

Казаното по-горе ми дава основание да предложа на уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен “Доктор” на Елисавета Георгиева Пумпалова .

17.03.2021г.

Рецензент:

(проф. д.п.н. Н.Витанова)